

Jaarverslag

Stichting Bocas Sanas

Holanda - Maimón

2019

Inhoudsopgave:

GEGEVENS EN CONTACT	2
1 DOELSTELLING.....	2
2 BELEIDSPLAN	2
2.1 STRATEGIE	2
2.2 BELEIDSVISIE	3
2.3 HET FIT –FOR-SCHOOL SYSTEEM: BASIS VOOR HET WERK VAN BOCAS SANAS.....	3
3 RESULTATEN BEHAALD IN 2019	4
4 ACTIVITEITEN IN 2019.....	5
4.1 KERNACTIVITEITEN.....	5
4.2 OVERIGE WETENSWAARDIGHEDEN EN ACTIVITEITEN	7
5 SAMENSTELLING BESTUUR.....	8
6 FINANCIËN:.....	8
BALANS	8
6.1 EIGEN VERMOGEN	9
6.2 WINST- EN VERLIESREKENING	9
6.3 KOSTENVERDELING.....	11
6.4 COMMENTAAR	11
7 DANKWOORD.....	12
ANNEX 1: VERSLAG VAN TEAM 2019.....	13

GEGEVENS EN CONTACT

Naam: Bocas Sanas Holanda Maimón (kort: Bocas Sanas)

RSIN: 821256701

Oprichtingsdatum: 18 september 2009

Adres secretariaat: Snakkepôle 8 8658LM Greonterp

Telefoon: 0515-579538, 06-49969848

Email: m.c.doorman@gmail.com, info@bocas-sanas.com

1 DOELSTELLING

De doelstelling van Bocas Sanas is het bevorderen van de mondgezondheid van de jeugd in het Noorden van de Dominicaanse Republiek, met name in de arme rurale gebieden van het district Maimón, in de provincie Puerto Plata, door preventie en curatieve zorg.

Gebitsproblemen hebben een grotere invloed op de algemene gezondheid dan in het algemeen wordt gedacht. De Wereld Gezondheidsorganisatie WHO stelt dat gebitsproblemen in ontwikkelingslanden zorgen voor meer ziekteverzuim dan malaria, bloedarmoede, en tuberculose samen. Gebitsproblemen hebben daardoor een grote negatieve invloed op het welzijn van de bevolking, op scholing en de economie.

In de meeste ontwikkelingslanden is de capaciteit van de tandheelkundige gezondheidszorg beperkt, in het bijzonder op het platteland. Veel mensen hebben weinig of geen toegang tot een adequate gezondheidszorg, en nog minder tot tandheelkundige zorg en preventie. De stichting “Bocas Sanas Holanda-Maimón” wil zich inzetten om daar iets aan te veranderen: “Bocas Sanas” is Spaans voor “Gezonde monden”.

2 BELEIDSPLAN

2.1 Strategie

De stichting streeft het bereiken van het doel van een betere mondgezondheid van kinderen op het Dominicaanse platteland op de volgende manieren na:

- 1) De inzet van Nederlandse en Dominicaanse tandheelkundige vrijwilligers voor het geven van preventieve en curatieve zorg in het werkgebied van de Stichting
- 2) Het verduurzamen van de gegeven hulp door het op scholen opzetten van mondhygiëne systemen gebaseerd op schoolpoetsen: kinderen poetsen in speciaal daarvoor gemaakte poetsinstallaties één maal per dag hun tanden op school, volgens het Fit for School systeem (hieronder volgt een meer gedetailleerde uitleg)
- 3) Het werven van fondsen en materialen, waarmee de preventieve en curatieve zorg uitgevoerd kan worden
- 4) Het bekend maken van de activiteiten van de stichting, met het doel verdere financiële, logistieke en overige steun te verkrijgen
- 5) Samenwerking met gelijkgestemde organisaties in Nederland, de Dominicaanse Republiek, en internationaal, voor het opdoen en uitwisselen van kennis en ervaring met als doel een zo optimaal mogelijke werkwijze te ontwikkelen

- 6) Samenwerking met Dominicaanse overheidsinstanties, bedrijven en lokale organisaties, om zoveel mogelijk draagvlak te ontwikkelen

2.2 Beleidsvisie

Het voornaamste doel van Bocas Sanas is preventieve zorg: het bevorderen van een goede mondverzorging. Daar ligt een grote behoefte, omdat er in de DR relatief weinig aandacht aan wordt besteed en vooral, weinig expertise over aanwezig is. Dit betekent ook dat we het prima vinden als teams van Nederlandse tandheelkundigen naar de DR komen om eenmalig curatieve zorg te verlenen, maar het is niet de grootste prioriteit. In principe kan Bocas Sanas, mits adequaat vertegenwoordigd in de DR, ook Dominicaanse collega's benaderen die dan op een zondag honderden patiënten behandelen. Bocas Sanas is echter opgericht vanuit de overtuiging dat juist preventie bevorderd moet worden. Doel is vooral voorkomen van mondziekten, preventie door middel van educatie; mensen bewust maken, en goede mondverzorging faciliteren, vooral bij kinderen, door verschaffing van materiaal en voorzieningen, met name poetsinstallaties.

Voor de toekomst is het doel van Bocas Sanas dat de Dominicaanse overheid het systeem van dagelijks poetsen op school, volgens de door de WHO aangeraden en bevorderde Fit for School methode, met poetsinstallaties, overneemt, tot beleid maakt en op alle lagere scholen invoert. Met als tussenstappen de provincie Puerto Plata, in het noorden van de Dominicaanse Republiek, en als eerste stap, de districten Maimón en Sosua. Adoptie van het Fit for School systeem door het Dominicaanse Ministerie van Gezondheid moet bevorderd worden door presentaties en het uitnodigen van functionarissen om te laten zien hoe het systeem in de praktijk werkt. Bij de bespreking met de autoriteiten zal duidelijk gemaakt worden dat de benadering wordt ondersteund door de WHO, UNICEF en UNESCO.

ART methode: Een centraal onderdeel van de werkstrategie van Bocas Sanas is het gebruik van de methode A-traumatic Restoration Treatment (ART), speciaal ontwikkeld voor gebieden zonder voorzieningen als elektriciteit.

2.3 Het Fit –for-School systeem: basis voor het werk van Bocas Sanas

In de loop der jaren is men op basis van onderzoek en praktische ervaring tot de volgende conclusies gekomen t.a.v. het bevorderen van mondgezondheid in ontwikkelingslanden:

- 1) Curatieve zorg door buitenstaanders is vergelijkbaar met “noodhulp” of humanitaire hulp: verhelpt problemen van het moment, maar geeft geen blijvend resultaat.
- 2) Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat enkel voorlichting geven geen blijvend effect heeft (overzichtsartikelen en evaluaties in onder meer Marokko)
- 3) De meest zinvolle en effectieve manier om blijvend resultaat te boeken, en ook de meest efficiënte manier, is het opzetten van een poetssysteem op lagere scholen. Het systeem heeft drie componenten: a) dagelijks poetsen met fluoride tandpasta, b) dagelijks handen wassen met zeep en c) twee maal per jaar een albendazole tablet tegen worminfecties. Met hoog rendement wordt bedoeld het voorkomen van ziekten die veroorzaakt worden door een gebrek aan hygiëne tegen lage kosten. Gebrek aan hygiëne veroorzaakt tandbederf en parodontale ziekten, luchtweginfecties en diarree en daarmee samenhangende problemen als pijn, ondervoeding en ziekteverzuim.

Het bovenstaande is uitgewerkt in het ‘Fit for School’ programma, <http://www.fitforschool.international/>, dat onder meer is opgezet in een provincie in de Filipijnen, met positieve, gedocumenteerde ervaringen. Kenmerken:

- 1) Goed handen wassen is essentieel voor de hygiëne, iedere dag met zeep. Kinderen wordt geleerd “chirurgisch” te wassen, handen droog wapperen (geen handdoeken – bron van bacteriën!)
- 2) Kinderen krijgen ieder een eigen tandenborstel, twee maal per jaar, die wordt bewaard op school
- 3) Tandpasta met de juiste hoeveelheid fluoride ionen wordt in het land geproduceerd en verpakt in een soort grote handzeep container, die per druk op de dispenser knop 0.3 mm pasta geeft.
- 4) Kinderen pakken iedere dag hun borstel, halen pasta op bij een ouder kind (niet de leerkracht, zodat die geen extra werk er aan heeft!), dat uit de container ieder kind een toefje tandpasta geeft
- 5) Kinderen wordt geleerd na het poetsen niet te spoelen, voor een langduriger effect van de pasta. Wel is water nodig om de borstel uit te spoelen
- 6) Ouders moeten betrokken worden bij het systeem. Ze moeten goede voorlichting krijgen over het ontbreken van mondzorg: zowel cariës als ontstekingen, pijn, eetproblemen leidend tot verzwakking en andere ziekten. Ouders kunnen helpen bij de opslag van tandenborstels, en eventueel faciliteiten voor handen wassen, watertoevoer.
- 7) Het systeem kan het best gecombineerd worden met alle kinderen twee maal per jaar ontwormingstabletten te geven. Daarbij hoort controle dat de pil is doorgeslikt. Ouders moeten goed geïnformeerd worden over het nut van ontwormen.
- 8) Lokale, regionale en centrale overheden moeten verantwoordelijk worden voor het systeem. De overheid moet de kosten dekken voor tandenborstels, pasta, waarvoor een vast onderdeel van het jaarlijks budget gereserveerd moet worden. Dit is goed gelukt in de Filipijnen (maar: multinationale leveranciers, het succes gezien hebbende, wilden wel tijdelijk gratis leveren, hetgeen het systeem dreigt te verstoren: als sponsoren zich terugtrekken is er geen geld meer).

De Fit for School methode wordt bevorderd door de Wereld Gezondheid Organisatie, vooral omdat ze tegen lage kosten belangrijk kan bijdragen aan een betere mond- en algemene gezondheid van kinderen. In Nepal en de Filipijnen, waar men dit plan voor het eerst introduceerde, is er sindsdien een duidelijke afname van cariës, schoolverzuim nam erdoor af, en de body mass index van de kinderen nam toe (zie voor meer informatie www.fitforschool.international)

3 RESULTATEN BEHAALD IN 2019

- *Participatie van 20 scholen in Bocas Sanas programma:* In 2019 deden in totaal 20 scholen mee aan het Bocas Sanas programma; drie daarvan werden in 2019 in het programma opgenomen. Van dat totaal wordt op ongeveer de helft regelmatig gepoetst; bij de andere helft lukt dat om verschillende redenen minder goed, waarbij het gebrek aan water de belangrijkste oorzaak is. Door regelmatig schoolbezoek door voorzitter Cristina voor monitoring van het gebruik van de poetsinstallaties, waarbij ook afwisselend de gebitten van de kinderen worden gecheckt en/of tandpasta en borstels worden rondgedeeld, wordt het schoolpoetsen bevorderd.
- *Distributie van pasta en borstels:* In 2019 was er, dankzij de inspanningen van Cristina en de medewerking van Colgate Dominicana, in vrijwel alle gevallen voldoende tandpasta op de scholen om het schoolpoetsen te kunnen uitvoeren. Ook heeft Bocas Sanas in enkele

noodgevallen op eigen kosten tandpasta aangeschaft. Wel moet gewerkt worden aan het stimuleren van scholen en ouders om ook zelf in te springen als dat nodig is, met name door het kopen van tandpasta. Het mooiste zou zijn als het Ministerie van Onderwijs scholen budget zouden geven voor pasta en borstels. Daar gaat in 2020 opnieuw aan gewerkt worden. Maar ook de ouders zelf moeten hun verantwoordelijkheid nemen; ook daar zal aandacht aan besteed worden, via de scholen en ouderraden.

- *Met een team uit Nederland, preventieve en curatieve zorg verleend op 4 scholen, aan 339 kinderen en rond de 20 volwassenen.* In totaal werd aan ongeveer 500 kinderen een tandenborstel, tandpasta, voorlichting en instructie gegeven. Meer details hierover onder Activiteiten.
- *Uitbreiding van het Dominicaanse team met een Dominicaanse tandarts: Rumel Ventura (“Rumy”).* Rumy is een in 2018 afgestudeerde tandarts die sinds begin 2019 ook deeltijd in de kliniek in Maimón werkt. Na door Cristina te zijn ingewerkt nam Rumy zowel deel aan de werkweken van het Nederlandse team als aan de curatieve zorg in de kliniek.
- *Curatieve zorg verleend aan zo’n 50 kinderen in kliniek Maimón:* Elke week op maandagmiddag worden kinderen met problemen voor een klein bedrag geholpen door Cristina en Rumy op de plaatselijke kliniek in Maimon. Het geld dat hiervoor ontvangen wordt, € 2 per kind, gaat naar de kliniek en is voor gebruik van de behandelkamer. In 2019 werden in totaal zo’n 50 kinderen geholpen.
- *Twee nieuwe poetsinstallaties gebouwd bij nieuw deelnemende scholen; drie poetsinstallaties verbeterd:* In 2019 werden twee poetsinstallaties gebouwd bij twee van de nieuw in het programma opgenomen en door het team bezochte scholen. Op één van die scholen werd ook op kosten van Bocas Sanas het dak gerepareerd, op kosten van het vrijwilligersteam. Op drie scholen werden poetsinstallaties gerepareerd of verbeterd en/of uitgebreid met extra voorzieningen zoals een waterleiding.

4 ACTIVITEITEN IN 2019

4.1 Kernactiviteiten

Dental reis februari 2019

In 2019 kwam er, na een jaar zonder teambezoek (2018), weer een tandheelkundig team over uit Nederland. Het team bestond uit:

- Mondhygiënisten: Cristina Doorman, Simone Larooi, Melany Essing, Agatha Rypma
- Sterilisatie assistente: Tiny Venema
- Voorlichting en assistente: Minke Moonen
- Tandartsen: Lisette Moonen, Nathalie van der Zandt, Ilse de Jager en Nico Moonen

Het team werd in de Dominicaanse Republiek aangevuld met de Dominicaanse tandarts Rumel Ventura, tolk Madelon Knebel en bij enkele gelegenheden, invaltolk Frans Doorman.

Het team verrichtte de volgende activiteiten:

- Curatieve behandeling en preventieve zorg op vier scholen. Drie daarvan waren nieuwe deelnemers aan het Bocas Sanas programma.
- Curatieve behandeling van in totaal 339 kinderen en rond de 20 volwassenen. Als in andere jaren werden de kinderen van de deelnemende klassen op de scholen eerst gescreend door Cristina in de maanden voor het teambezoek. De kinderen die

behandeling nodig hadden die het team kon leveren werden daarna tijdens de schoolbezoeken geholpen. Onderwijzende en ondersteunende staf op de scholen werd, als daarom gevraagd werd, gecontroleerd en waar nodig behandeld of, in ernstiger gevallen, doorverwezen.

- Bij de curatieve behandeling werden bij wat oudere kinderen in het permanente gebit in totaal 122 vullingen gelegd en 29 kiezen getrokken. In melkgebitten werden 63 vullingen gelegd en vonden 27 extracties plaats. Sealen vond 30 keer plaats; in 69 gevallen werd tandsteen verwijderd en extra instructie gegeven. In sommige gevallen was er wel cariës, maar was het om verschillende redenen niet nodig om die te behandelen – bijvoorbeeld omdat het een melktand betrof en het kind al aan het wisselen was, de cariës al was verhard, of nog in een beginstadium was en door goed poetsen onder controle zou kunnen worden gehouden.
- Preventieve zorg in de vorm van voorlichting en (poets)instructies werd gegeven aan ongeveer 500 kinderen, zowel klassikaal als individueel, in de stoel. Daarbij werd aan ieder kind een setje met een tandenborstel en tandpasta verstrekt
- 36 kinderen werden doorverwezen naar de kliniek in Maimón, voor verdere behandeling door Cristina en Romy
- 6 kinderen met ernstige problemen die in Maimón niet behandeld konden worden werden doorverwezen naar een gespecialiseerde overheidskliniek, het Centro Sanitario, in Puerto Plata.

Voor een gedetailleerd verslag van het werkbezoek van het 2019 team, daarbij inbegrepen korte beschrijvingen van de werkwijze tijdens de schoolbezoeken, zie Annex 1.

Aan voorbereidende activiteiten en opvolging verrichtte Cristina, in een aantal gevallen met ondersteuning van Romy, de volgende activiteiten:

- In 2019 bezochten Cristina en Romy 16 scholen om het gebruik van de poetsinstallaties te monitoren, en tandpasta en tandenborstels uit te delen. Door Cristina te begeleiden werd Romy ingevoerd in het schoolpoetsprogramma. Ook werden tijdens deze bezoeken de belangrijkste zaken ten aanzien van preventie, inclusief correct poetsen, opnieuw onder de aandacht gebracht, bij zowel leerlingen als leraren. Op de scholen die door het team bezocht zouden worden werden de kinderen gescreend – zie volgende punt.
- Screening van 508 kinderen, voor het selecteren van de kinderen die in aanmerking kwamen om door het team behandeld te worden. Dit screenen is er op gericht te voorkomen dat door het team tijd wordt verloren met de controle van kinderen controleren die geen problemen hebben. Zo blijft voldoende tijd over voor degenen die wel curatieve zorg nodig hebben.
- Verlening van curatieve zorg aan 50 kinderen van de aan het programma deelnemende scholen, in de CEPREDIMA kliniek in Maimón.

In Nederland werd een benefietactiviteit georganiseerd voor de aankoop van een compressor voor de tandheelkundige ruimte in de CEPREDIMA kliniek. De aangeschafte compressor heeft voldoende capaciteit voor 3 behandelingsunits.

Monitoren van schoolpoetsen, distributie tandpasta en tandenborstels

Gedurende de acht maanden van het jaar dat ze in de Dominicaanse Republiek verblijft gaat Cristina door met het controleren en instrueren van de kinderen. Regelmatig bezoekt zij de scholen om het gebruik van de poetsinstallaties en het poetsen in het algemeen te monitoren,

overleg te plegen met de directie, te controleren of er nog tandenborstels en tandpasta genoeg zijn, pasta en tandenborstels te distribueren waar nodig, en vooral ook om de mensen te blijven motiveren.

De resultaten wisselen per school: sommige scholen doen het beter dan andere. In alle gevallen hebben de scholen die het goed doen, dus dagelijks schoolpoetsen, een toegewijde directeur of directrice, en/of enkele leerkrachten die zich met hart en ziel inzetten voor het poetsen, door te zorgen dat kinderen goede toegang hebben tot hun tandenborstels en tandpasta en van het poetsen een vaste routine te maken. Bij scholen waar het minder goed gaat ontbreekt het over het algemeen aan zulke geïnspireerde leerkrachten. In sommige gevallen is er sprake van echte overmacht, bijvoorbeeld als er helemaal geen water beschikbaar is op de school en de nabije omgeving. In andere gevallen komt men meestal met een excuus in de vorm van een probleem dat, als men echt zou willen, wel opgelost zou kunnen worden – bijvoorbeeld, dat de kinderen de tandenborstels mee naar huis nemen.

Presentaties van het programma aan directeuren van plattelandsscholen

Net als in 2018 gaf Cristina bij vergaderingen van directeuren van plattelandsscholen presentaties over het werk van Bocas Sanas. Als al aangegeven werden mede daardoor weer twee nieuwe scholen aan het programma toegevoegd.

Er waren meer scholen met belangstelling, zowel publiek als privaat. Helaas konden die om logistieke redenen nog niet aan het programma worden toegevoegd, vanwege de afstand en bereikbaarheid.

Aan zowel de schooldirecteuren als het personeel van het Ministerie van Onderwijs werd promotiemateriaal overhandigd.

Poetsinstallaties

In 2019 werden er twee nieuwe poetsinstallaties gerealiseerd, op de scholen van El Toro en Punta Rucia. Beide scholen werden door het 2019 team bezocht en behandeld. Ook werden bij drie bestaande installaties zaken gerepareerd, vervangen of uitgebreid. Daarnaast werd op de school in El Toro het dak gerepareerd door het aanbrengen van nieuwe golfplaten, betaald door het 2019 team, zodat de leerlingen weer in een droog lokaal de lessen konden volgen.

Investeringen in apparatuur

In oktober is een nieuwe **compressor** voor de kliniek aangeschaft. Dit gebeurde met de opbrengst van een speciaal daarvoor georganiseerd benefiet Salsa dansfeest dat in juli in Wageningen werd gehouden.

Tevens is er een **nieuwe hoge druk pan aangeschaft** voor de sterilisatie.

Ook werd de **tandartsstoel** in de kliniek van Maimón, die gebruikt wordt voor behandeling van de voor verdere zorg in Maimón doorverwezen Bocas Sanas kinderen, gerepareerd.

4.2 Overige wetenswaardigheden en activiteiten

Bocas Sanas América Latina

Stichting (Fundacion) Bocas Sanas América Latina (BSAL) is enkele jaren geleden op eigen kosten door Cristina en Frans Doorman als stichting opgericht en officieel ingeschreven in de Dominicaanse Republiek. Het is de bedoeling dat Bocas Sanas Holanda Maimón (BSHM) en Bocas Sanas América Latina als zusterorganisaties samenwerken. Het doel van beide organisaties is dat de Dominicaanse overheid het schoolpoetsprogramma overneemt en landelijk uitbreidt. Daarvoor moet er eerst interesse en erkenning van het belang van de benadering van Bocas Sanas van de Dominicaanse autoriteiten komen. Daarvoor is het

belangrijk dat Bocas Sanas ook als Dominicaanse organisatie wordt gezien, en niet alleen als een Nederlandse organisaties die af en toe het land bezoekt. Bocas Sanas América Latina heeft het oorspronkelijke Nederlandstalige evaluatieverslag uit 2015 vertaald en omgewerkt tot een voorstel voor nationale implementatie van de *Fit for School* benadering van schoolpoetsen. Het is naar verschillende autoriteiten opgestuurd, maar daar is geen reactie op gekomen. BSAL gaat er in 2019 verder opvolging aan geven.

BSAL en BSHM blijven naast elkaar bestaan. Beide met een eigen bestuur, budget en website. BSAL heeft nog geen eigen fondsen, BSHM fondsen kunnen gebruikt worden voor activiteiten in lijn met de BSHM doelen, met toestemming van / toewijzing door het BSHM bestuur.

Websites

In 2017 werd begonnen met de vernieuwing van de Bocas Sanas website, www.bocas-sanas.com, en het toevoegen van een Engelstalig en een Spaanstalig deel. De nieuwe website is ontwikkeld door Paula Smith-Doorman, de dochter van Cristina en Frans, en kwam eind 2017 on line. De site wordt ook door Paula onderhouden en verder verbeterd. Bocas Sanas is haar daar, ook in 2019, weer enorm dankbaar voor.

Er wordt ook gewerkt aan een aparte website voor Bocas Sanas América Latina. De verwachting is dat deze in 2021 on line komt.

5 SAMENSTELLING BESTUUR

Samenstelling bestuur op 31/12/2019

Voorzitster: Maria Cristina Doorman-Vasquez

Secretaris: Agatha Rypma- Huitema

Penningmeester: Selma Burrekers

Lid: Frans Doorman

Vacature.

Het bestuur vergaderde één keer, in Augustus 2019.

6 FINANCIËN:

Balans

	2019		2018	
ACTIVA				
Vaste activa				
Apparatuur	€ 569	€ 569	€ 677	€ 677
Vlottende activa				
Betaling team volgend jaar	€ 1.000	€ 1.000	€ 2.250	€ 2.250

Kas	€ -	€ -
Bank	€ 5.101	€ 7.405
	<u>€ 5.101</u>	<u>€ 7.405</u>
Totaal activa	<u>€ 6.670</u>	<u>€ 10.332</u>

PASSIVA**Kapitaal**

Eigen vermogen	€ 5.670	€ 8.082
	<u>€ 5.670</u>	<u>€ 8.082</u>
Schulden	€ 1.000	€ 2.250
	<u>-</u>	<u>-</u>
	€ 1.000	€ 2.250
Totaal passiva	<u>€ 6.670</u>	<u>€ 10.332</u>

6.1 Eigen vermogen**Kapitaal**

Eigen vermogen 1-01-2019	€ 8.082
Bedrijfsresultaat	€ (2.412)
Eigen vermogen 31-12-2019	<u>€ 5.670</u>

6.2 Winst- en verliesrekening**2019****Baten**

Donaties algemeen	€ 3.360
Donaties reiskosten vrijwilligers groep	€ 1.250
Rente	€ 6
TOTAAL	<u>€ 4.616</u>

Kosten

Kosten Nederland

Reiskosten vrijwilligers			
Kosten groepsvoorbereiding	€	491	
Kosten bestuur	€	91	
Promotie Bocas Sanas	€	275	
Overige kosten	€	221	
Kosten reis vrijwilligers	€	-	
Kosten buitenland			
Transport	€	489	
Kosten groep (uit € 250 bijdrage)	€	987	
Materiaal (voorlichting en zorg)	€	3.628	
Kosten poetsinstallaties	€	700	
Promotiemateriaal	€	79	
Overige kosten	€	67	
TOTAAL			€ 7.028
Resultaat			€ (2.412)

Noten:

- 1) De post vrijwilligers – reiskosten bestaat uit betalingen door de vrijwilligers zelf en uitgaven van Bocas Sanas voor de kosten van vliegreis naar en verblijf in de Dominicaanse Republiek. De transportkosten ter plekke (inclusief huur van een truck met chauffeur), beroepsaansprakelijkheidsverzekering, werkshirts etc., zijn apart gerubriceerd als Kosten Groep (onder Kosten Buitenland), en zijn betaald uit een extra bijdrage van de vrijwilligers van € 250.
- 2) De inkomsten en uitgaven reiskosten vrijwilligers zouden in theorie hetzelfde moeten zijn, maar zijn dat in de praktijk soms niet omdat de kosten in verschillende jaren kunnen vallen. Dat gebeurt vooral als vrijwilligers aan het eind van het jaar vóór hun groepsreis al de kosten voor hun vliegticket voor februari overmaken.
- 3) De € 250 die iedere vrijwilliger bijdraagt worden ruwweg als volgt besteed: ongeveer € 100 aan lokaal transport (één of twee maal daags van hotel naar werkplek en weer terug), ongeveer € 30 voor een aansprakelijkheidsverzekering (deelnemers sluiten zelf een reisverzekering af), ongeveer € 40 voor Bocas Sanas T-shirts (3-4 per persoon), en ongeveer € 30 aan overige kosten (drinkwater, snacks, kleine maaltijden, etc.). Eventueel resterend geld wordt beschouwd als een extra donatie aan Bocas Sanas waarvoor materialen gekocht worden voor behandeling of voor poetsinstallaties. Anderzijds wordt een tekort (uitgaven groep hoger dan eigen bijdrage) betaald uit de Bocas Sanas fondsen.

6.3 Kostenverdeling

Onderstaande tabel geeft een beeld van de uitgaven en verdeling kosten over de verschillende posten voor de niet aan de groepsreis gerelateerde uitgaven (dus zonder de in Nederland betaalde kosten voor vliegreis en hotel).

Kosten Nederland	Bedrag	%
Kosten groepsvoorbereiding	€ 491	7
Kosten bestuur	€ 91	1
Promotie Bocas Sanas	€ 275	4
Overige kosten	€ 221	3
Kosten reis vrijwilligers	€ -	0
Kosten buitenland		0
Transport	€ 489	7
Kosten groep (uit € 200 bijdrage)	€ 987	14
Materiaal (voorlichting en zorg)	€ 3.628	52
Kosten poetsinstallatie	€ 700	10
Promotiemateriaal	€ 79	1
Overige kosten	€ 67	1
Totaal	€ 7.028	100

6.4 Commentaar

De grootste kostenpost in 2019 waren materiaalkosten (52%). Er moesten aanzienlijke hoeveelheden materiaal voor de curatieve zorg worden aangeschaft, en er waren de kosten voor de aanschaf van de al genoemde compressor (gefinancierd met een speciaal daarvoor georganiseerd feest) en voor de reparatie van de tandartstoel voor de kliniek in Maimón, waar Bocas Sanas kinderen curatieve zorg krijgen. De uitgaven aan poetsinstallaties waren minder dan in voorgaande jaren, door de nog steeds voortdurende onduidelijkheid of vertragingen in het bouwprogramma van het Ministerie van Onderwijs, waarbij scholen opnieuw gebouwd of verbouwd worden. Pas als een school geheel klaar is kan gewerkt aan een poetsinstallatie, om geen risico te lopen dat de investering en het gedane werk door bouw of een verbouwing ongedaan wordt gemaakt.

Door de hoge uitgaven aan materialen daalde het eigen vermogen met € 2.412, van € 8.082 naar € 5.670. Het is nodig dat er ofwel bezuinigd wordt op de uitgaven, of dat er meer inkomsten komen door donaties. Donaties bedroegen in 2017, een topjaar, nog € 5.603. Wel waren er in 2019 meer donaties dan in 2018: respectievelijk € 3.360 en € 1.640.

Bankrekening: Stichting Bocas Sanas, ABN-AMRO Groningen NL27ABNA0557260612

7 DANKWOORD

Graag wil het bestuur van Bocas Sanas de volgende mensen en organisaties bedanken:

- Alle medewerkers aan het Latin Salsa Feest in Wageningen. Door de opbrengst hebben we een compressor kunnen kopen.
- Alle vrijwilligers die zich ingezet hebben voor Bocas Sanas d.m.v. bijvoorbeeld het houden van een rommelmarkt.
- Colgate Dominicana, het bedrijf dat ook dit jaar weer vele duizenden sets met tandpasta en tandenborstels beschikbaar stelde en op enkele Bocas Sanas scholen presentaties gaf voor zowel kinderen als staf over mondhygiene, met poetsinstructies.
- De Nederlandse Vereniging van Mondhygiënist(en) en de Stichting Dental Health International voor hun betrokkenheid bij het werk van Bocas Sanas.
- Henry Schein NL voor donaties van tandheelkundig materiaal.
- Dr. Yvonne Buunk-Werkhoven en Selma Burrekers voor ten eerste, de ondersteuning bij de inhoudelijke en organisatorische voorbereiding van het 2019 team, onder meer door een presentatie over communicatie en adequate voorlichting. Ten tweede, voor hun bijdragen aan het wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van het werk van Bocas Sanas op de mondgezondheid van de kinderen van de aan het programma deelnemende scholen, en het internationaal publiceren daarover.
- Het Ivoren Kruis voor het laten deelnemen van onze voorzitter Cristina Doorman aan een cursus en congres over preventie van tandbederf en het bevorderen van mondgezondheid, wat Cristina nieuwe inspiratie gaf voor de uitvoering en verbetering van ons programma.
- Tandarts Lissette Moonen voor haar bijdrage aan de voorbereidingen van ons 2019 team, met onder andere een training over de ART approach.
- Paula Smith voor haar werk aan de Bocas Sanas website.
- Nicolette Hooijschuur voor haar doorlopende betrokkenheid bij Bocas Sanas, door bekendheid te geven aan Bocas Sanas's activiteiten, ondersteuning van de groepsvoorbereiding en door fondsenwerving.
- Madelon Knebel, voor haar werk als tolk tijdens de werkweken in 2019 en in andere jaren, hulp bij de voorbereiding van de werkweken, en overige ondersteuning.
- Het personeel en de directies van de deelnemende scholen voor de samenwerking en ondersteuning van het Bocas Sanas team tijdens de schoolbezoeken.
- De kliniek CEPREDIMA voor het beschikbaar stellen van de werkruimte voor tandheelkundige zorg voor de behandeling van Bocas Sanas kinderen die curatieve zorg behoeven.
- En alle anderen die op één of andere wijze het werk van Bocas Sanas mogelijk maken en hebben gemaakt.

ANNEX 1: VERSLAG VAN TEAM 2019

Zaterdag 3 februari vertrokken we vanaf Brussel met een tussenstop in Santa Domingo en eindbestemming Puerta Plata. Bij landing om 18.30 uur lokale tijd (5 uur vroeger dan bij ons) stond het ontvangstcomité voor ons klaar. Onze voorzitter Cristina, de Dominicaanse tandarts Romy en tolk Madelon waren er om ons te verwelkomen.

De voorbereidingen voor onze werkzaamheden zijn al gedaan door Cristina, in samenwerking met lokale medewerkers. Van elke te behandelen school liggen de patiënten kaarten klaar. Er is op de scholen klassikaal voorlichting gegeven en alle scholen zijn voorzien van tandpasta en tandenborstel.

Maandag 4 februari is onze eerste werkdag in een klein schooltje in het nabijgelegen bergdorpje Loma de la Bestia.

Het is maar een klein schooltje en we hebben niet veel ruimte in het lokaal.

Dat wordt passen en meten. Eerst de sterilisatie opzetten. Het gasfornuis met de hogedrukpan. Daarna een tafel maken met alle benodigde instrumentarium en daarna de behandelstoelen en bijzet stoeltjes klaarzetten. Ondertussen zijn Melany en Cristina al begonnen met de voorlichting per klas. Na de voorlichting volgt het kleuren van het gebit met een kauwtabletje en daarna poetsen bij de poetsbak.

Dit schooltje zit al jaren in het Bocas Sanas programma. Het is een arm, klein schooltje. De kinderen gaan hier nog een halve dag naar school. Middags komt de nieuwe groep. Tegenwoordig wordt het schoolsysteem in de Dominicaanse Republiek veranderd en komen er steeds meer scholen die de hele dag les geven. Ze krijgen dan ook warm eten op school. Dat is hier nog niet het geval. Wel krijgen alle kinderen ontbijt: een pakje drinken met een droog broodje.

Ook dinsdag werken we nog de hele dag in dit schooltje. In totaal hebben we daar 67 kinderen behandeld. Er zijn 44 vullingen gelegd en 12 kiezen getrokken. Deze twee dagen was er geen stroom dus alle vullingen zijn met de hand gemengd. Als er wel stroom is kunnen er capsules gebruikt worden die in een schudmachine geschud worden en dan aangebracht met een soort "pistool". Het voordeel hiervan is, buiten het gemak, dat de kwaliteit constant is. Bij het mengen met de hand ben je afhankelijk van de hoeveelheid poeder, vloeistof, de temperatuur etc.

We hebben met veel plezier op deze school gewerkt. Dinsdag middag is alles in een grote camion (truck) gepakt en alvast bij onze B en B geparkeerd zodat we de volgende dag weer naar een volgende school kunnen gaan.

School twee is een klein schooltje in het plaatsje El Toro. Dit schooltje is nieuw in ons project. Het is een heel eind rijden met de truck en het heeft behoorlijk geregend vannacht dus het wordt een uitdaging om de school te bereiken.

Het is een hartstikke leuk schooltje. We worden vriendelijk onthaald door de directrice en alle kinderen komen langs om een hand te geven.

De kinderen hebben tandpasta en tandenborstel gekregen die ze op school bewaren. Ze poetsen hun tanden bij de wastafel in de pas opgeknapte dames en heren wc.

De school heeft als wens: 8 nieuwe dakplaten omdat het nogal lekt en behoorlijk veel regent. Verder zou het fijn zijn als een poetsbak zou komen. Deze zou dan ook gelijk gebruikt kunnen worden voor de afwas na de maaltijd die de kinderen hier wel krijgen tussen de middag.

Het eten wordt meestal klaargemaakt in een keuken van een restaurant uit de buurt en dan per truck vervoerd naar school.

We behandelen niet alleen de kinderen maar ook het onderwijzend personeel als zij willen en de schoonmakers, conciërge en soms bij pijnklachten ook ouders van de kinderen.

In totaal hebben we 38 patiënten behandeld. De truck die het eten voor de middagmaaltijd voor de kinderen zou brengen is gekanteld op de slecht begaanbare weg. Er is dus geen eten voor de kinderen en zodoende gaan ze vroeg naar huis. En wij dus ook. Het wordt nog een spannende rit.

Gelukkig kwam de lokale bevolking in grote getale op het brullen van de motor af en ze hebben ons weer los kunnen trekken!

Omdat het weer het niet toelaat kunnen we ons werk op de school in El Toro de volgende dag niet afmaken. Dus vertrekken we naar Las Avispas. Hier bezoeken we een grote school met twee verdiepingen die aan een goed begaanbare weg ligt. Het is een heel verschil met de vorige twee scholen. Hier is alles ruim, groot en netjes onderhouden.

Hier hebben we donderdag en vrijdag gewerkt. Toen was de hele school klaar behalve groep 8.

We hebben 76 kinderen behandeld. Dat zijn niet alle kinderen van de school. Bij de screening door Cristina zijn een groot aantal kinderen die gezonde gebitten hebben er al uit gefilterd. Zij hoefden nu niet in de stoel maar kregen wel, net als alle patiëntjes een etui met een tandenborstel en tandpasta.

De meegebrachte knuffels zijn een grote steun voor de kinderen. Ook het vasthouden van een hand kan heel rustgevend werken.

Zaterdag 9 februari vertrekken we ochtends vroeg met twee jeeps vol materiaal en een busje met passagiers richting Punta Rusia. Dat is een klein kustplaatsje waar we al een aantal keren tijdens een bocas sanas reis ons vrije weekend doorgebracht hebben. Tijdens een van die weekenden ontdekten we daar een klein schooltje dat in 1979 door een Nederlandse vrouw is opgericht.

11.30 komen we aan. Alle spullen uitgeladen bij de school, ingecheckt bij ons weekend verblijf en snel naar het strand voor een paar heerlijke relax dagen.

Zaterdag middag heeft het bestuur nog een bijeenkomst met de schoolleiding en de ouders van de kinderen. Het is de eerste keer dat Bocas Sanas op deze school komt en er wordt uitleg gegeven over het project. Er komen 19 moeders met enkele kinderen opdagen. Al snel blijkt dat ze heel enthousiast zijn en zelf een kleine donatie willen doen van 200 pesos per ouder. (omgerekend €3.50).

Met hetzelfde enthousiasme wordt er direct een aannemer gebeld om een poetsbak te maken. Een uurtje later is hij present, met meetlat. De directrice noteert en zo maken ze samen een begroting. Wij gaan akkoord mits er maandag direct begonnen wordt met de bouw. Hartstikke fijn geregeld. De school is prachtig kleurrijk en heeft een heel vriendelijke uitstraling. Het lokaal waar we behandelen is niet al te groot en nogal rommelig maar we zijn al wat gewend dus het gaat lukken.

We zijn voor acht uur aanwezig om het zingen van het volkslied (elke dag) en het hijsen van de vlag mee te maken. We behandelen deze dag alle te behandelen kinderen (38) en het 11 volwassenen. En natuurlijk is er ligt er voor de behandelde kinderen (dankzij de vele donaties) een cadeautje klaar. Voor de school hebben we nog een verrassing. Simone en ik

hadden veel donaties gehad en we hebben besloten om een kar vol leuk speelpleinspeelgoed te kopen voor deze school en voor de school in El Torro.

Dinsdag 12 februari na het ontbijt vertrekken we weer naar Puerta Plata. De auto's weer vol geladen en op weg naar huis. Rond het middaguur is iedereen weer op de berg. Er wordt besloten om de dag verder vrij te nemen omdat het niet te realiseren is om nu naar een andere school te gaan. De groep gaat voor een toeristisch uitje naar de waterval.

Woensdag 13 februari vertrekken we naar Los Caños. Een klein dorpje met een vervallen schooltje. Het gebouw is behoorlijk gescheurd, alles is verzakt en eigenlijk is het niet veilig meer om in de school les te geven. De kleine kinderen krijgen nu buiten les. Wij kunnen niet in de school behandelen dus wijken we uit naar het "Centro Comunal", het gemeenschapscentrum.

We werken ondertussen als een geoliede machine. Tiny zorgt voor de sterilisatie. Nico en Minke geven voorlichting op de school, een aantal mensen zetten de spullen en de stoelen klaar. We hebben hier extra veel aan voorlichting gedaan, niet alleen klassikaal maar ook nog individueel, in de stoel. Behoorlijk veel kinderen met grote gaten op deze school. 53 kinderen behandeld vandaag.

Donderdag ochtend behandelen we nog 22 kinderen en een aantal medewerkers van de school en dan zijn we klaar in los Canos. Op de terugweg naar huis lopen we langs Maimon. Daar bezoeken we Hennie van Ginkel. Dit is een Nederlandse vrouw die al meer dan 25 jaar in de Dominicaanse Republiek woont en er een apotheek runt. De apotheek is in de jaren dat ik nu bij Hennie kom ontzettend veranderd. Hij is zo opgeknapt dat ik het bijna niet kan geloven. Wat een verschil! Het ziet er allemaal top uit. Ook de naastgelegen kliniek is enorm verbeterd vergeleken met 2013, mijn eerste bezoek aan dit land.

Op vrijdag gaan we terug naar de grote school Las Avispas. Daar moeten we groep acht nog behandelen en dan is de hele school klaar. We behandelen 29 kinderen op deze ochtend.

Eigenlijk hadden we graag nog een keer terug gegaan naar El Toro maar vanwege de regen durfden we dat niet aan. Cristina zal nu proberen met de Dominicaanse tandarts de rest van de kinderen op deze school te behandelen. Ook moet hier de poetsbak nog gemaakt en de dakplaten vervangen worden.

Bocas Sanas is een klein project. Maar wij zijn ervan overtuigd dat door onze inzet en jullie steun heel veel goed gedaan is voor een grote groep kinderen en volwassenen in ons werkgebied.

Uit onderzoek op onze scholen is gebleken dat na drie jaar in het Bocas sanas project te zitten er op de scholen 30% minder cariës (tandbederf)voorkomt dan op scholen die niet in het project zitten. Ook zijn de aandoeningen veel minder ernstig en is er minder schoolverzuim door ziekte en kiespijn.

In totaal hebben we 339 kinderen behandeld en ongeveer 500 kinderen hebben een tandenborstel, tandpasta, voorlichting en instructie gehad.

Voor meer informatie verwijst ik naar onze website <http://www.bocas-sanas.com/>